

CZTERY PORY ROKU dla klimatu

Pamiętnik złotych myśli ekologa

CZTERY PORY ROKU dla klimatu. **Pamiętnik złotych myśli ekologa**

Autor: Iwona Jelonek

*Materiały powstały w związku z realizacją projektu: **Laboratoria czwartej przyrody: aktywizacja społeczności lokalnych w kierunku zielonej transformacji i rozpoznawania lokalnego dziedzictwa antropocenu***

Program: Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 (Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji),

dla Priorytetu: FESL.10.00-Fundusze Europejskie na transformację,

dla Działania: FESL.10.24-Włączenie społeczne – wzmocnienie procesu sprawiedliwej transformacji.

Wartość projektu: 1 594 023,86 PLN.

Wysokość wkładu Funduszy Europejskich: 1 434 621,47 PLN.

Dofinansowanie dla UŚ: 434 394,67 PLN.

Okres realizacji projektu: 01.06.2024 – 30.06.2026 r.

Przewodnik po Rudzie Śląskiej: Niezwykłe Miejsca, Które Trzeba Zobaczyć

Ruda Śląska, miasto o bogatej historii i unikalnym charakterze, skrywa w sobie wiele miejsc, które zachwycają i zaskakują. Poza utartymi szlakami, czekają tu na ciebie **ukryte skarby**, które opowiedzą historię regionu, odsłonią jego przyrodnicze piękno i wprowadzą w świat lokalnej kultury. Ten przewodnik ma za zadanie zaprosić cię do odkrywania Rudy Śląskiej na nowo, krok po kroku, w sposób, który jest zarówno inspirujący, jak i praktyczny.

Ruda Śląska nieznana – przewodnik po ukrytych skarbach miasta

Wstęp

Choć Ruda Śląska kojarzona jest głównie z przemysłowym dziedzictwem Śląska, pod warstwą historii kopalń i hut kryje się miasto pełne zaskakujących miejsc. W tym przewodniku odkrywamy dla niektórych miejsca mniej znane a dla innych znane i oczywiste, lecz są to wyjątkowe lokalizacje – te, które zachwycają przyrodą, intrygują historią i inspirują kulturą. To zaproszenie do podróży po Rudzie Śląskiej, jakiej być może jeszcze nie znacie. Początkowo miałam skupić się na Orzegowie jednak najpiękniej jego historię opowiada autor i administrator Orzegowskiej Strony Internetowej Jerzy Porada jednak pozwólcie, że na tym zakończę i odeślę was na jego stronę <https://orzegow.pl/> Wybór miejsc po których chcę was oprowadzić jest nie przypadkowy co czyni go w każdym wymiarze ponadczasowym.

Spis Treści

1. Kolonia robotnicza Ficus – historia zapisana w murach
2. Park Strzelnica i Dolina Kochłówek – zielone płuca miasta
3. Kościół św. Wawrzyńca w Wirku – gotycki duch w sercu przemysłu
4. Miejsca pamięci – ślady historii nieoczywistej
5. Sztuka ulicy – murale i instalacje miejskie
6. Lokalne smaki i kultura – gdzie poczuć Rudę Śląską

Kolonia robotnicza Ficusus

historia zapisana w murach z czerwonej cegły

Strona lewa (ilustracyjna)

Zdjęcie główne:

Panorama kolonii z widokiem na rząd charakterystycznych, jednopiętrowych domów z czerwonej cegły (fot. Z. Jelonek, 2025).

3 mniejsze zdjęcia:

- Detal architektoniczny: drewniane drzwi z kutymi okuciami
- Podwórko z zielenią i suszącym się praniem (żywy element dzisiejszej kolonii)
- Tablica informacyjna z datą budowy i herbem

Podpisy pod zdjęciami:

- „Ficusus – ponad 160 lat historii”
 - „Zabudowa szeregowa z końca XIX wieku”
 - „Żywa kolonia – historia, która wciąż tętni życiem”
-

Strona prawa (tekstowa)

Opis miejsca:

W samym sercu Rudy Śląskiej kryje się niezwykła kolonia robotnicza z XIX wieku, która jak mało które miejsce pokazuje, jak wyglądało życie górników i hutników sprzed ponad stu lat. To jeden z najstarszych zachowanych zespołów zabudowy robotniczej w Polsce (z 1860 r.). Zbudowana z czerwonej cegły kolonia to perła architektury przemysłowej – wpisana do rejestru zabytków. Spacerując po brukowanych uliczkach, można poczuć klimat XIX-wiecznej Rudy. Malownicze, ceglane domki ustawione w zwartej zabudowę przypominają o czasach, gdy całe życie koncentrowało się wokół pracy i wspólnoty.

Dlaczego warto zobaczyć?

Spacer po Ficinusie to jak podróż w czasie. Klimatyczna zabudowa, brukowane uliczki i atmosfera dawnego osiedla robotniczego pozwalają lepiej zrozumieć śląską tożsamość.

Ukryta pomiędzy blokami i arterią miejską kolonia Ficinus jest miejscem, które przenosi w czasie. Powstała w 1860 roku jako osiedle robotnicze dla pracowników kopalni „Carl Emanuel” w Rudzie Śląskiej – i do dziś zachowała swój niepowtarzalny charakter.

Równoległe rzędy niskich, murowanych domów z czerwonej cegły tworzą unikatowy klimat małego, zwartego miasteczka. To jeden z najstarszych i najlepiej zachowanych zespołów budownictwa robotniczego w Polsce, uznany za zabytek klasy zerowej.

Domy mają wspólne podwórka, niskie ogrodzenia i wiele oryginalnych elementów – od dachówek po okiennice. Mieszkańcy kolonii żyją tu od pokoleń, a ich obecność nadaje temu miejscu autentyczności i ciepła. Spacerując po brukowanych uliczkach, można poczuć, jak wyglądało codzienne życie śląskich górników w XIX wieku.

Dziś Ficinus to nie tylko zabytek, ale też przestrzeń kultury – w jednym z budynków mieści się klimatyczna kawiarenka i galeria sztuki. Odbywają się tu również lokalne wydarzenia, warsztaty i spacer historyczny.

Informacje praktyczne:

 Lokalizacja	Ruda Śląska – Wirek, ul. Fojkisa i sąsiednie
 Dojazd	Samochodem, autobusem lub pieszo z centrum Wirku
 Czas zwiedzania	30 min – 1,5 godziny (w zależności od zainteresowania)
 Wstęp	Wolny dostęp do przestrzeni kolonii
 Kultura i relaks	Galeria „Ficinus”, kawiarnia z ogródkiem letnim (działają sezonowo)

Ramka edukacyjna: Co wyróżnia kolonię Ficinus?

Typ zabudowy:

- Zabudowa szeregową, jednopiętrową
- Czerwona cegła, dachy dwuspadowe
- Ogródki i wspólne podwórza

Cel zabudowy:

- Zakwaterowanie górników i ich rodzin
- Bliskość kopalni i zakładów przemysłowych

Status zabytku:

- Obiekt chroniony od 1984 roku
 - Przykład XIX-wiecznej architektury przemysłowej
-

Ciekawostka:

 Nazwa „Ficinus” pochodzi od nazwiska **Ernsta Ficinusa**, dyrektora kopalni „Carl Emanuel”, który zainicjował budowę osiedla. Według legendy, Ficinus był człowiekiem niezwykle dbającym o swoich pracowników – stąd przytulny, „domowy” charakter kolonii, który przetrwał do dziś.

Mapka miejsca – propozycja oznaczeń:

Kliknij na mapie: (w tym miejscu dołączę link bezpośredni do mapy interaktywnej)

- Rzędy domów kolonii (ul. Fojkisa, Nowary, Odrodzenia)
- Galeria i kawiarnia „Ficinus”
- Parking przy ul. Niedurnego
- Przystanek autobusowy „Wirek Fojkisa”
- Tablica informacyjna o historii kolonii

Mapka może być rysunkowa (styl retro), z ikonkami lub realistyczna – wygenerowana na bazie OpenStreetMap lub Google Maps z zaznaczeniem najważniejszych punktów.

Tip od mieszkańca:

 „Wpadnij na kawę do galerii Ficinus i posłuchaj, co mówią stare mury. One naprawdę pamiętają czasy, gdy życie tu toczyło się w rytmie szychty i syreny kopalnianej.”

Park Strzelnica i Dolina Kochłówki

zielone płuca miasta – cisza, rzeka i historia

Strona lewa (ilustracyjna)

Zdjęcie główne:

Widok alejki w Parku Strzelnica, otoczonej drzewami, z zachodzącym słońcem.
(fot. Z. Jelonek, 2025).

3 mniejsze zdjęcia:

- Mostek nad rzeką Kochłówką
- Stara strzelnica wojskowa (lub jej pozostałości)
- Dzika roślinność doliny – np. paprocie, wierzby

Podpisy pod zdjęciami:

- „Leśne alejki – idealne na spacer i rower”
- „Rzeka Kochłówka – cicha bohaterka doliny”
- „Zabytkowe relikty dawnej strzelnicy”

Strona prawa (tekstowa)

Opis miejsca:

Pośród przemysłowej tkanki Rudy Śląskiej rozciąga się zielona enklawa, która zaskakuje swoją dzikością i spokojem – to **Park Strzelnica** wraz z przylegającą do niego **Dolina Kochłówki**. Miejsce to łączy w sobie cechy parku miejskiego, rezerwatu przyrody i żywego pomnika historii. Z dala od gwaru ulic Ruda Śląska kryje swoje zielone serce – Park Strzelnica i malowniczą Dolinę Kochłówki. To idealne miejsce na odpoczynek, spacer, rower czy piknik w cieniu drzew. Dolina rzeki Kochłówki zachwyca spokojem i naturalnym urokiem.

Dlaczego warto zobaczyć?

To przestrzeń, w której łatwo złapać oddech i oderwać się od industrialnego charakteru miasta. Doskonała dla rodzin, biegaczy, rowerzystów i osób szukających chwili relaksu.

Dolina rzeki Kochłówki to naturalne obniżenie terenu porośnięte lasem łęgowym, z licznymi oczkami wodnymi, polanami i starymi groblami. Przepływająca przez nią rzeka jest siedliskiem dla płazów i ptaków, a także ostoją dla lisów, saren i wielu drobnych ssaków. Dla mieszkańców miasta to idealna trasa spacerowa, rowerowa i biegowa – w cieniu drzew i z dala od hałasu.

Część parku zajmuje dawna **strzelnica wojskowa**, założona w czasach niemieckich, używana jeszcze po wojnie. Choć dziś nie pełni już swojej funkcji, pozostały po niej ślady – zarysy wałów, ziemnych nasypów i torów. Władze miasta przekształciły ten teren w ogólnodostępny park z elementami edukacyjnymi i sportowymi.

Park Strzelnica i Dolina Kochłówki to także miejsce rekreacji dla rodzin – znajdziemy tu leśny plac zabaw, siłownię pod chmurką, ławki, mostki i punkty widokowe. To świetny przykład, jak można pogodzić funkcje ekologiczne, rekreacyjne i edukacyjne w przestrzeni miejskiej.

Informacje praktyczne:

 Lokalizacja	Ruda Śląska – dzielnica Kochłowice
 Dojazd	Samochodem (parking przy ul. Tunkla) lub autobusem
 Czas zwiedzania	1–2 godziny (trasa spacerowa ok. 3–5 km)
 Wstęp	Bezpłatny
 Atrakcje	Ścieżki leśne, rzeka, plac zabaw, punkty edukacyjne

Ramka edukacyjna: Co warto wiedzieć o Dolinie Kochłówki?

Rzeka Kochłówka:

- Długość: ok. 13 km
- Dopływ Kłodnicy, płynie przez Rudę i Świętochłowice
- Kiedyś wykorzystywana do celów przemysłowych, dziś – zrenaturalizowana

Flora i fauna:

- Typowe lasy łęgowe, olszyny, wierzby, dęby
- Ptaki: dzięcioły, drozdy, słowiki, zimorodki
- Ssaki: sarny, lisy, jeże, nietoperze

Funkcje edukacyjne:

- Tablice przyrodnicze
 - Ścieżki tematyczne i miejsce obserwacji przyrody
-

Ciekawostka:

Dlaczego „Strzelnica”?

W okresie międzywojennym i po II wojnie światowej teren ten służył jako **wojskowa strzelnica ćwiczebna**. Do dziś można zauważyć pozostałości dawnych nasypów ziemnych oraz stare, ukryte fundamenty stanowisk ogniowych. Przestrzeń ta została zrekultywowana i przekształcona w zielony park, ale jej historia wciąż jest obecna – wystarczy uważnie się rozejrzeć.

Mapka miejsca – propozycja oznaczeń:

Kliknij na mapie: (w tym miejscu dołączę link bezpośredni do mapy interaktywnej)

- Główna alejka spacerowa
- Rzeka Kochłówka i mostki
- Teren dawnej strzelnicy (z wałami)
- Plac zabaw i siłownia
- Parking przy ul. Tunkla
- Przystanek: Kochłowice Strzelnica

Mapka może być rysunkowa (styl retro), z ikonkami lub realistyczna – wygenerowana na bazie OpenStreetMap lub Google Maps z zaznaczeniem najważniejszych punktów.

Tip od mieszkańca:

 „Najpiękniej jest tu wczesną wiosną, kiedy rzeka rozlewa się szeroko i wszystko tętni zielenią. Warto zabrać dzieci – ale też lornetkę, bo ptaki bywają tu naprawdę rzadkie.”

Kościół św. Wawrzyńca w Wirku

gotycki duch w sercu przemysłu, drewniana perła Rudy –
świadek wiary i czasu

Strona lewa (ilustracyjna)

Zdjęcie główne:

Widok ogólny kościoła – drewniana bryła na tle zieleni lub zachodzącego słońca.
(fot. Z. Jelonek, 2025).

3 mniejsze zdjęcia:

- Detal architektoniczny: gontowy dach, okiennice
- Wnętrze kościoła – ołtarz lub ławy
- Wieżyczka z sygnaturką na tle nieba

Podpisy pod zdjęciami:

- „Kościół św. Wawrzyńca – jeden z najstarszych na Śląsku”
 - „Wnętrze zachowane w stylu barokowym”
 - „Cisza i zapach drewna – prawdziwe sacrum”
-

Strona prawa (tekstowa)

Opis miejsca:

Na niewielkim wzniesieniu w dzielnicy **Ruda (tzw. Godula)** znajduje się wyjątkowy zabytek sakralny – **drewniany Kościół św. Wawrzyńca**, jeden z najstarszych i najlepiej zachowanych przykładów drewnianej architektury sakralnej w regionie. Pośród bloków i zabudowy przemysłowej wznosi się ten niezwykle kościół św. Wawrzyńca – przykład neogotyckiej architektury, który przyciąga zarówno wiernych, jak i pasjonatów historii sztuki.

Dlaczego warto zobaczyć?

Świątynia zachwyca strzelistą sylwetką, detalami architektonicznymi i wyjątkową atmosferą. To dowód na to, że duchowe dziedzictwo Śląska potrafiło przetrwać nawet w przemysłowym otoczeniu.

Zbudowany w 1599 roku (choć niektóre źródła podają 1611), przeniesiony na obecne miejsce z pobliskiego Bytomia w 1937 roku, przetrwał wojny, zmiany granic i czasów – pozostając żywym symbolem duchowości i rzemiosła dawnych mistrzów cieśli. Cała konstrukcja – bez użycia gwoździ – została wykonana z drewna modrzewiowego i pokryta gontowym dachem.

Wnętrze urzeka prostotą i sakralną atmosferą. W barokowym ołtarzu głównym znajduje się wizerunek patrona – **św. Wawrzyńca**, diakona i męczennika z III wieku. Uwagę przyciągają także piękne, drewniane empory oraz oryginalna ambona z XVIII wieku.

Otoczony starodrzewiem i cmentarnym murem, kościół tworzy przestrzeń sprzyjającą zadumie i refleksji. Choć nie pełni funkcji parafialnej na co dzień, odbywają się tu msze św. z okazji świąt i uroczystości regionalnych. To miejsce, gdzie historia mówi szeptem drewna, a duchowość unosi się między stropem a podłogą z desek.

Informacje praktyczne:

 Lokalizacja	Ruda Śląska – dzielnica Godula, ul. Joanny
 Dojazd	Samochodem lub tramwajem (przystanek „Godula”)
 Czas zwiedzania	Z zewnątrz: codziennie; wewnątrz – przy okazji mszy lub po wcześniejszym kontakcie z parafią
 Wstęp	Bezpłatny (przy zwiedzaniu indywidualnym)
 Dodatkowo	Obok znajduje się cmentarz i zabytkowy krzyż z XIX wieku

Ramka edukacyjna: Co wyróżnia Kościół św. Wawrzyńca?

Styl:

- Architektura drewniana, kościół konstrukcji zrębowej
- Cechy gotyckie i barokowe w jednym
- Gontowy dach, wieżyczka z sygnaturką

Wnętrze:

- Barokowy ołtarz główny z obrazem patrona
- Drewniane empory i ambona z XVIII w.
- Skromna, ale harmonijna przestrzeń

Historia:

- Pierwotnie stał w Bytomiu (w dzielnicy Miechowice)
- Przeniesiony w całości do Rudy w 1937 roku
- Uratowany przed rozbiórką dzięki staraniom lokalnej społeczności

Ciekawostka:

 Choć kościół powstał z drewna kilkaset lat temu, **nie użyto przy jego budowie ani jednego gwoździa!** To przykład dawnego kunsztu ciesielskiego – konstrukcja opiera się wyłącznie na łączeniach typu „na czop i zamek”.

Mapka miejsca – propozycja oznaczeń:

Kliknij na mapie: (w tym miejscu dołączę link bezpośredni do mapy interaktywnej)

- Kościół św. Wawrzyńca
- Otaczające drzewa i skwerek
- Zabytkowy cmentarz przykościelny
- Parking przy ul. Joanny
- Przystanek „Godula – Kościół” (tramwaj/autobus)

Tip od mieszkańca:

 „Przyjdź tu jesienią – kiedy liście opadają na dach gontowy, a dźwięk kroków na ścieżce przypomina, że tu wszystko dzieje się wolniej.”

Miejsca pamięci w Rudzie Śląskiej

ślady historii, które warto poznać

Strona lewa (ilustracyjna)

Zdjęcie główne:

Pomnik Powstańców Śląskich w dzielnicy Wirek – monumentalna, symboliczna forma.
(fot. Z. Jelonek, 2025).

3 mniejsze zdjęcia:

- Tablica pamiątkowa przy byłym obozie Zgoda
- Krzyż na mogile powstańczej
- Symboliczna ściana pamięci z kwiatami lub zniczami

Podpisy pod zdjęciami:

- „Pomnik Powstańców Śląskich – hołd bohaterom”
- „Zgoda – trudna historia, której nie wolno zapomnieć”
- „Miejsca pamięci to żywa lekcja historii”

Strona prawa (tekstowa)

Opis miejsca:

Ruda Śląska to miasto, w którym historia zapisana jest w pomnikach, tablicach i niepozornych zakątkach. Miejsca pamięci przypominają o górnikach, powstańcach śląskich i mieszkańcach, którzy tworzyli dzieje miasta. Ruda Śląska to nie tylko przemysł i przyroda – to także **miasto pełne pamięci**.

Dlaczego warto zobaczyć?

To okazja do refleksji i poznania lokalnej historii z perspektywy zwykłych ludzi. Spacerując po Rudzie Śląskiej, można natrafić na ślady, które opowiadają więcej niż podręczniki.

Na terenie każdej dzielnicy znajdziemy **pomniki, tablice, krzyże i miejsca upamiętnień**, które przypominają o wydarzeniach, jakie kształtowały tożsamość regionu: **powstaniach śląskich, II wojnie światowej, ofiarach systemów totalitarnych i tragedii robotniczej codzienności**.

Choć wiele z tych miejsc pozostaje w cieniu codzienności, warto poświęcić im uwagę – zwłaszcza podczas spacerów historycznych, szkolnych wycieczek lub w rocznice wydarzeń. Ich różnorodność – od prostych tablic po duże pomniki – oddaje złożoność śląskiej historii.

Wybrane miejsca pamięci w Rudzie Śląskiej:

1. Pomnik Powstańców Śląskich – Wirek, pl. Jana Pawła II

Monument upamiętniający uczestników powstań śląskich z lat 1919–1921. Odsłonięty w 1981 roku, składa się z trzech stylizowanych skrzydeł symbolizujących trzy powstania.

2. Miejsce po obozie Zgoda – dzielnica Kochłowice (ul. 1 Maja)

W czasie II wojny światowej istniał tu niemiecki obóz pracy, a po wojnie – komunistyczny obóz Zgoda. Miejsce silnie naznaczone cierpieniem i zbrodnią, dziś upamiętnione tablicą i krzyżem.

3. Cmentarz wojenny – Nowy Bytom, ul. Szczęść Boże

Miejsce pochówku żołnierzy poległych w czasie wojen światowych oraz ofiar cywilnych. Cichy, zapomniany skrawek pamięci ukryty między domami.

4. Krzyż powstańczy – Halemba (ul. 1 Maja, przy kościele św. Józefa)

Upamiętnienie powstańców śląskich związanych z Halembą – postawiony przez mieszkańców, pielęgnowany przez szkoły i parafie.

Informacje praktyczne:

 Lokalizacja	Różne dzielnice Rudy Śląskiej
 Dojazd	Najlepiej samochodem lub komunikacją miejską
 Czas zwiedzania	Ok. 2–3 godziny przy odwiedzeniu wszystkich punktów
 Wstęp	Wszystkie miejsca dostępne publicznie, bez opłat
 Uwaga	Zachowaj szacunek – niektóre punkty to miejsca pochówku

Ramka edukacyjna: Dlaczego warto odwiedzać miejsca pamięci?

 Poznanie lokalnej historii – wiele wydarzeń ogólnopolskich miało swoje śląskie wersje: powstania, wojna, represje.

 Edukacja obywatelska – uczymy młodsze pokolenia o wartościach takich jak wolność, solidarność, prawda.

 Szacunek – dla tych, którzy zginęli w obronie tożsamości, języka, rodziny, godności.

Ciekawostka:

 W Rudzie Śląskiej działają grupy pasjonatów historii lokalnej, które **opiekują się miejscami pamięci** – odnawiają tablice, organizują lekcje „w terenie”, dbają o to, by przeszłość nie została zapomniana. Warto śledzić ich działania w lokalnych mediach społecznościowych – np. „Ruda Historia” czy „Śląska Mapa Pamięci”.

Mapka tematyczna – trasa szlaku pamięci:

Kliknij na mapie: (w tym miejscu dołączę link bezpośredni do mapy interaktywnej)

1. Pomnik Powstańców Śląskich – pl. Jana Pawła II, Wirek
 2. Tablica i krzyż Zgoda – ul. 1 Maja, Kochłowice
 3. Cmentarz wojenny – ul. Szczęść Boże, Nowy Bytom
 4. Krzyż powstańczy – przy kościele w Halembie
-

Tip od mieszkańca:

 „Cisza wokół tych miejsc to nie przypadek. Wystarczy chwilę zatrzymać się i poczytać tablicę, by poczuć, że Ruda Śląska pamięta – i my też powinniśmy.”

Sztuka ulicy – murale i sztuka uliczna

Kolor, pamięć i przekaz na ścianach Rudy

Strona lewa (ilustracyjna)

Zdjęcie główne:

Monumentalny mural z wizerunkiem górnika przy ul. Niedurnego – klasyczny przykład sztuki związanej z tożsamością Śląska.
(fot. Z. Jelonek, 2025).

3 mniejsze zdjęcia:

- Mural powstańczy w Bykowie
- Kolorowa ściana w stylu street art w Wirku
- Artystyczny portret kobiety z chustą (np. styl nawiązujący do familoków)

Podpisy pod zdjęciami:

- „Górnik – bohater codzienności”
 - „Mural ku pamięci Powstańców Śląskich”
 - „Nowoczesna sztuka w przestrzeni industrialnej”
-

Strona prawa (tekstowa)

Opis zjawiska:

Ruda Śląska zaskakuje nie tylko przemysłową architekturą, ale i barwną sztuką uliczną. Murale na ścianach kamienic i instalacje w przestrzeni publicznej nadają miastu kolor i nowoczesny charakter. Na ścianach familoków, szkołach, kominach i blokach – **sztuka uliczna w Rudzie Śląskiej** opowiada historię miasta w nowoczesny sposób. Choć przez lata

była kojarzona głównie z nielegalnym graffiti, dziś street art stał się **cenioną formą ekspresji kulturowej** i sposobem na rewitalizację przestrzeni.

Dlaczego warto zobaczyć?

To prawdziwa galeria pod chmurką, która pokazuje, jak nowoczesna sztuka wchodzi w dialog z historią i przestrzenią miejską. Idealne miejsce dla miłośników fotografii i kreatywnych spacerów.

Murale tworzone są przez lokalnych artystów, uczniów, a także międzynarodowych twórców zapraszanych w ramach miejskich inicjatyw. Wiele z nich porusza ważne tematy: **śląską tożsamość, historię, pracę górniczą, kobiecą siłę, pamięć o przeszłości**, ale też kwestie społeczne i ekologiczne.

Spacerując po Rudzie, warto mieć oczy szeroko otwarte – niektóre murale są ogromne i widoczne z daleka, inne – ukryte na podwórkach, w bramach czy ścianach garaży. To **żywa galeria sztuki**, która wciąż się rozwija.

Najciekawsze murale w Rudzie Śląskiej:

1. „Górnik” – ul. Niedurnego, dzielnica Nowy Bytom

Realistyczny, monumentalny mural przedstawiający górnika z lampą i kilofem. Symbol pracy i dumy śląskiej.

2. „Powstańcy” – Bykowina, ul. Grzegorzka

Patriotyczny mural poświęcony uczestnikom Powstań Śląskich. W tle barwy narodowe i orzeł.

3. „Zachować pamięć” – Wirek, ściana przy SP nr 6

Artystyczna interpretacja pamięci historycznej i przemijania – z zegarem, starymi fotografiami i cytatami.

4. „Kolory familoka” – Halemba, podwórko przy ul. Solidarności

Nowoczesna kompozycja geometryczna, nawiązująca do struktury ceglanych domów.

Informacje praktyczne:

Lokalizacja

Różne dzielnice miasta – mapa poniżej

Dojazd

Samochodem, rowerem lub pieszo – idealna trasa miejska

Czas zwiedzania

Ok. 2 godziny przy odwiedzeniu kilku punktów

Lokalizacja

Różne dzielnice miasta – mapa poniżej

Tip

Zabierz aparat lub telefon – to świetny materiał fotograficzny!

Ramka edukacyjna: Czym jest mural?

 Mural – wielkoformatowe malowidło ścienne, często o charakterze artystycznym, społecznym lub historycznym. Od graffiti różni się tym, że jest planowany, legalny i zwykle bardziej złożony formalnie.

Funkcje muralu:

- Edukacyjna
- Tożsamościowa
- Estetyczna
- Krytyczna / zaangażowana społecznie

 Śląskie murale są często zakorzenione w historii regionu – opowiadają o górnictwie, powstaniach, codziennym życiu i przemianach społecznych.

Ciekawostka:

 Ruda Śląska była jednym z pierwszych miast Górnego Śląska, które stworzyły **miejski szlak murali**. Dzięki niemu mieszkańcy i turyści mogą **przemierzać dzielnice tropem sztuki ulicznej**, poznając przy okazji historię miejsc i ludzi.

Mapka trasy murali – propozycje punktów:

Kliknij na mapie: (w tym miejscu dołączę link bezpośredni do mapy interaktywnej)

1. „Górnik” – ul. Niedurnego, Nowy Bytom
 2. „Powstańcy” – Bykowina, ul. Grzegorzka
 3. „Zachować pamięć” – Wirek, SP nr 6
 4. „Kolory familoka” – Halemba, ul. Solidarności
 5. BONUS – np. prace uczniów na murach przy szkołach (np. SP nr 30, ZSP nr 2)
-

Tip od mieszkańca:

 „Niektóre murale są jak kapsuły czasu – opowiadają o naszym mieście lepiej niż podręczniki. A przy okazji robią świetne tło do zdjęć!”

Lokalne smaki i kultura – gdzie poczuć Rudę Śląską

Tam, gdzie pachnie roladą i słyhać śląską godkę

Strona lewa (ilustracyjna)

Zdjęcie główne:

Śląski obiad: rolada, modra kapusta i kluski na białym talerzu.
(fot. Z. Jelonek, 2025).

3 mniejsze zdjęcia:

- Wnętrze śląskiej restauracji z tradycyjnym wystrojem
- Gospodynie przy robieniu kołocza
- Regionalna orkiestra lub występ zespołu folklorystycznego

Podpisy pod zdjęciami:

- „Kluski, rolada, modro kapusta – klasyka śląskiej kuchni”
 - „Kołocz – ciasto z tradycją i certyfikatem”
 - „Kultura śląska to także muzyka i śpiew”
-

Strona prawa (tekstowa)

Opis:

Podróż po Rudzie Śląskiej nie może zakończyć się bez spróbowania lokalnych smaków. Śląska kuchnia to bogactwo tradycji, które najlepiej poznać w lokalnych restauracjach i na festynach. W Rudzie Śląskiej kultura i kuchnia są ze sobą nierozzerwalnie związane. Śląski dom od zawsze pachniał rosołem na niedzielę, roladą z kluskami, a popołudniu – drożdżowym kołoczem z serem. To tu **smaki są wspomnieniem dzieciństwa, a język – nośnikiem tożsamości.**

Dlaczego warto zobaczyć?

To świetna okazja, by spróbować rolady, klusek śląskich i modrej kapusty, a także regionalnych wypieków. Smak to przecież część kultury, którą warto odkrywać.

Dziś śląska kuchnia wraca na salony – także w nowoczesnym wydaniu. W lokalnych restauracjach i bistrach można spróbować klasycznych dań w domowej odsłonie, ale też

reinterpretacji tradycji kulinarnej: np. żuru w chlebie, burgera śląskiego czy rolady z wegańskim farszem.

Ale Ruda to także kultura – śląska godka, rodzinne festyny, występy zespołów folklorystycznych, orkiestry dęte i gwarne biesiady. Tu tradycja nie jest eksponatem – **tu ona żyje**.

Co zjeść i gdzie poczuć kulturę?

1. Tradycyjny śląski obiad

- Rolada wołowa z boczkiem i ogórkiem
- Kluski śląskie z dziurką
- Modro kapusta duszona z jabłkiem i cebulą
- Deser: kołocz śląski z serem lub makiem

2. Polecane miejsca:

- **Karczma u Ludwika (Godula)** – klasyczna kuchnia w rustykalnym klimacie
- **Bistro Ślonsko Rajza (Nowy Bytom)** – śląskie smaki w nowoczesnym wydaniu
- **Kołoczarnia Rudzka** – ciasta, strucle, kołocze, wypiekane lokalnie

3. Kultura i wydarzenia:

- **Dni Rudy Śląskiej** – plenerowe koncerty i festyny
- **Rudzkie Godki** – konkursy i występy w gwarze
- **Regionalne zespoły** – np. „Rudzianie”, „Halembianki”, występujące podczas świąt i uroczystości

Informacje praktyczne:

 Lokalizacja	Dzielnice: Godula, Nowy Bytom, Halemba
 Czas zwiedzania	Restauracje i piekarnie: od 10:00 do wieczora
 Wstęp	Wydarzenia plenerowe zwykle bezpłatne
 Język	Wiele osób mówi gwara śląską – to część kultury!

Ramka edukacyjna: Śląskie smaki – krótki słowniczek

Słowo	Znaczenie
Kluski z dziurką	Gotowane kulki z ciasta ziemniaczanego
Rolada	Wołowe mięso zawijane z farszem
Modro kapusta	Czerwona kapusta gotowana z jabłkiem

Słowo	Znaczenie
Kołocz	Drożdżowe ciasto z posypką (ser, mak, jabłka)
Żur	Zupa na zakwasie żytnim, z kiełbasą i jajkiem

Ciekawostka:

 Kołocz śląski ma Chronione Oznaczenie Geograficzne w UE, co oznacza, że jego nazwa i przepis są zarejestrowane i chronione – jak włoska mozzarella czy francuski camembert!

Mapa lokalnych smaków i wydarzeń:

Kliknij na mapie: (w tym miejscu dołączę link bezpośredni do mapy interaktywnej)

1. Karczma u Ludwika – Godula
 2. Kołoczarnia Rudzka – Nowy Bytom
 3. Scena letnia – amfiteatr Halemba
 4. Centrum Kultury – Wirek (imprezy kulturalne)
 5. Sklepy z produktami regionalnymi – np. w Halembie i Bielszowicach
-

Tip od mieszkańca:

 „Najlepszy żur? Od babci. Ale jak babci nie ma, idź do Karczmy u Ludwika i zamów z chlebem. I pamiętaj – jak nie ma klusek z dziurką, to to nie jest kluska!”

Proponuję jako zamknięcie przewodnika: (jedną z poniższych propozycji)

- Gotowa mapa całej trasy zwiedzania Rudy Śląskiej
- Kolonia robotnicza Kaufhaus – architektura i życie familoka
- Trasa rowerowa przez dzielnice z punktami przystankowymi
- Karta „Ruda w pigułce” – fakty, ciekawostki, śląskie zwroty

Katowice 2025